

Човник долі

Олександр Саква

«Яремчук: Незрівнянний світ краси»

Повнометражний, документальний
Режисер Артем Григорян
Сценарист Ярослав Коротков
Оператор Ілля Михайлуся
Композитор Михайло Клименко
Звукорежисер Дмитро Олексюк
Продюсер Максим Сердюк
Виконавча продюсерка Марія Яремчук
Кіностудія KNIFE Films, Україна, 2024.

Кадр з документального фільму «Яремчук. Незрівнянний світ краси». Режисер Артем Григорян. 2024.

*Найбільша загадка Всесвіту – життя,
Найбільша загадка життя – людина,
Найбільша загадка людини – творчість.
Фрідріх Горенштейн*

Якщо не спрощувати, кінотвір і має поєднати й висвітлити категорії, винесені тут в епіграф – Всесвіт, Буття, Людину, Творчість. Що маємо? За гамбурзьким рахунком, «Яремчук» – це фільм-конспект «того, що мусило бути», не більше, але й не менше. Стрічка зроблена розумно – в тому сенсі, що автори чітко усвідомлюють межі і засоби здійснення свого задуму, і хай він позбавлений дерзаних творчі факхово послідовні в способі подачі матеріалу і його меті – зняти *публіцистичну* «історію першої української попзірки». Як це зроблено?

В ручному ткацькому верстаті є човник, що, ковзаючи зліва направо і навпаки, протягує поперечну *утокову* нитку між вертикальними нитками *основи*, після чого її ж прибивають *лядою*. За цим принципом організована й стрічка – тільки «човником» в ній на полотні доби виступає співак, а режуючою «лядою» – його щоденникові записи (голос Назарія Яремчука, інтригують автори, імітує штучний інтелект). Тобто – як в тому жарті: спочатку хотіли розповісти про попзірку, далі – про епоху, а потім вирішили їх поєднати. В підсумку герой фільму проходить крізь ключові сюжети радянщини другої половини ХХ століття як крізь Карпати. А лиха «совок» наробив тоді в країні й поза нею – врятуй і збережи! Винищення українства, каральна психіатрія, циркуляри про заборону творів національно свідомих митців, повне згортання антисталінського вектора, придушення дисидентства, приховування правди про Чорнобильську трагедію тощо. Назовні – вбивство «празької весни», вторгнення в Афганістан, фінансова й військова підтримка реакційних режимів. На тлі цих подій і явищ і відбувалось становлення Назарія Яремчука як особистості й співака.

Найбільша привабливість стрічки – в коректності, з якою ведеться кінооповідь про особисте життя героя й стосун-

ки між артистами всередині ВІА: все назване, та ніщо не смакується, найменшої бульварщини й несмаку автори собі не дозволяють. А смак є естетичною совістю, вважають французи, і фільм цьому – переконливе свідчення. (Тут діалоги взнаки, що ініціаторкою і співтворчицею стрічки була Марія Яремчук. Вона, не приховав продюсер, і наклала табу на звернення до деяких сторінок батькової біографії.)

Пішла на карб стрічки і участь другої дружини Назарія – Дарини Яремчук. Її бентежний монолог щасливої жінки – одна з опор картини, завдяки якій постать співака отримує об'єм і світло: Дарина в кадри ще раз проживає їхнє життя, а вона чоловіка, схоже, любила, щиро захоплювалась, цінувала, розуміла його самородство і його нетутешню вразливість.

Я був свідком повернення артиста з Афганістану. Їхній борт приземлився в Борисполі, і Назарій з трьома друзями й невідступним куратором з КДБ приїхав до мого старшого товариша. Кажуть інколи про змінену свідомість. Яремчука немов підмінили. Його колеги, почаркувавшись, швидко відійшли від війни й спілкувались як завжди. Назарій же скам'янів, пив, та його не брало, і він мовчки просидів весь вечір, занурений в себе, і лише розгублено позирав довкіл. Що він побачив в Афганістані, що відчув і що зрозумів, я так ніколи й не дізнався – це, вочевидь, було потрясіння на межі осяжного.

Кажу це до того, що співак був вразливий до краю. А в фільмі є низка хронікальних епізодів, на які накладений авторський текст про те, як примітивно й нахабно компартія керувала мистецтвом, зокрема, тупо втручаючись у кожне речення щойно написаної пісні. На екрані в цей час – кадри з помпезних партз'їздів, де в перервах засідань по фойє шеренгами ходять пихаті генерали й адмірала, посадові бонзи й герої «країни рад», а їхні парадні мундири з підбитими ватою плечами ледь не до колін вкриті нагородами й відзнаками вдячної влади. В них є все, вони всім вдоволені і знесуть з поверхні кожного, хто може бути загрозою їхньому благополуччю. А україн-

Незрівнянний світ Назарія Яремчука

Ольга Сергійчук

Кадр з документального фільму «Яремчук. Незрівнянний світ краси».

Фільм «Яремчук: Незрівнянний світ краси» зворушив, підняв на поверхню штучно приспаний в українському суспільстві запит на автентичну щирість, справжність, глибину творчості співаків, акторів. Тим самим заперечивши нав'язувану роками тенденцію, мовляв, глядачу потрібні лише розваги, а мислити і відчувати – зась. З українцями така формула не спрацює на сто відсотків саме через генетичне предковичне вільнолюбство.

На світло пісні й серця істинно Народного артиста України Назарія Яремчука злетілися тисячі споріднених душ. 8 серпня 2024 року картина вийшла в український прокат. Зали були повними сеанс за сеансом. У соцмережах ім'я Назарія Яремчука, його пісні, дискусії та враження від перегляду стали однією з найпоширеніших тем. Дійшло до того, що зродився жарт: «Правильна компанія – це коли всі знають про Івасюка, Яремчука, Зінкевича тощо і на застіллях грають та співають легендарні пісні».

У фільмі відображено шлях Назарія Яремчука до успіху та міжнародної слави, починаючи з перемоги разом з Івасюком і Зінкевичем на конкурсі «Пісня-71» з легендарною «Червоною рудою» і закінчуючи гастрольями різними континентами та виступами в Чорнобилі й Афганістані.

«Червона рута», «Водограй», «Гай, зелений гай», «Стожари», «Родина», «Зачаруй», «Усміхнися мені», «Білі лілеї» та десятки інших розкішних, глибоких, талановитих пісень ми знаємо завдяки незрівнянному голосу й харизмі Назарія Яремчука.

Творцями документальної драми «Яремчук: незрівнянний світ краси» є режисер Артем Григорян і донька Ма-

ська пісня таку загрозу режиму несла – і це в стрічці вдалося передати.

Сімдесяті в срср були вінцем «застою», «розвинений соціалізм» набув остаточних форм, адже дряхлість і маразм – теж фази *розвитку*! Все тухло й спало, бо раювало. І ось у цей лакофарбовий світ мерців увірвався пісенний березіль – юний, стрімкий, бунтівний, самобутній. Напрочуд живий! Енергетична повінь у застиглому, летаргічному «совку». «Смерічка» Левка Дутківського пробила дах радянщини, фестиваль «Червона рута» зніс мелодику старечого світосприйняття. Це була така потужна мистецька маніфестація сил українства, що підносила душу в стратосферу! (На моєму плеєрі – й досі з десятків пісень Володимира Івасюка, Павла Дворського, Ігоря Поклада, Левка Дутківського в справді незрівнянному виконанні Назарія Яремчука. Й не проходить тижня, щоб я їх не переслухав. А в 1970-ті це була абсолютно невимовна втіха.)

Та кремлівські догматики нутром відчували чужих. І кинули всі доступні їм підступи на знищення феномену новітньої української пісні, що була для них ненависнішою за «Бітлз». Кадебісти грали на амбітності митців, інтригували, сварили, діяли батоном і пряником, не спинились і перед убивством Володимира Івасюка... Та було пізно. Поетичне кіно України кремлівська погань заборонила й знекровила, та до української пісні їм було зась – її хода колишнім «союзом» була тріумфальною: «Червону руту», «Стожари» й «Водограй» співали повсюдно, точніше – підспівували перед телевізорами за сьйним Назарієм Яремчуком і натхненним Василем Зінкевичем. (Далі країна буде завмирати, слухаючи незглибиму Ніну Матвієнко.) Для нас вони співали – *на рівні вічних партитур*.

Ось цей, *політичний* мотив звитяги української пісні – чи не найбільше надбання цієї стрічки. Перед чудовою піснею жива душа беззахисна, а пісні, що співав Назарій, були прегарні. І те, чого він ними досягав у ствердженні українства, ніяка пропаганда й ідеологія скасувати не могла. Те, що йде від серця до серця, не знає перешкод.

А завершити свій відгук на цей, у цілому, вдалий, корисний і розумний фільм я хочу рядками з щоденника Назарія Яремчука, що звучать у стрічці. Вони доводять, що співак не був нейтральним провідником-посередником між авторами його пісень і слухачами. Цей слухач був для нього *народом*. До нього й звернене останнє слово Сина свого Народу:

«Любі українці, народе України – а це українці, білоруси, росіяни, євреї, німці, болгари, румуни і всі-всі – будьте пильні! Нас хочуть уярмити, нас хочуть порізнити, розсварити. Не даймо їм цього шансу. Погляньмо навколо – скрізь війни, і скрізь замішана москва! Невже нас зловісна історія нічому не навчила?»

І наостанок – факт. Бюджет «Яремчука» – 2,5 мільйонів гривень. У серпні «Яремчук. Незрівнянний світ краси» вийшов у прокат. За три тижні став найкасовішим документальним фільмом, зібравши 9,9 млн грн. Усього, за даними вікіпедії, його бокс-офіс становить 15, 2 млн.